

Právna istota v rizikovej spoločnosti: právny pluralizmus v praxi (správa z 26. ročníka Jesennej školy práva)

V dňoch 25. novembra až 3. decembra 2022 sa v hoteli Magnólia v Piešťanoch uskutočnil výročný, v poradí už dvadsiaty šiesty ročník Jesennej školy práva s témou Právna istota v rizikovej spoločnosti: právny pluralizmus v praxi. Jesenná škola práva bola zostavená z trinástich trojhodinových prednášok zameraných na právnu istotu z pohľadu určitého právneho odvetvia alebo disciplíny.

Prvým prednášajúcim bol doc. JUDr. František Cvrček, CSc., z Ústavu štátu a práva Akadémie vied ČR v Prahe. Prednášal na tému *Slovné spojenie „právna istota“ v právnych textoch*. Prednášajúci je známy svojou zručnosťou prepájať teóriu a exaktné dáta. Takisto to bolo aj so slovným spojením právna istota. Obsahovo zaujímavou časťou jeho prednášky bolo využitie (zneužitie) tohto slovného spojenia v sťažnostiach namietajúcich porušenie základných práv a slobôd na Ústavnom súde Českej republiky. Až 70 percent všetkých sťažností, ktoré obsahovali slovné spojenie „právna istota“ vo formulácii: „ide o rozpor s princípom právnej istoty“, bolo pre navrhovateľov úspešné. Účastníci sa taktiež mohli dozvedieť o problémoch, ktoré sprevádzajú digitalizáciu zbierky práva.

V popoludňajších hodinách vystúpil s témou *Právna istota v nestabilnej spoločnosti* prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc., ktorý zúčastnených oboznámil s právno-filozofickými základmi pojmu právna istota. Poukázal na to, že dobré právo sa naplní aj prostredníctvom princípu právnej istoty. Následne uviedol niekoľko faktorov, ktoré právnu istotu, často úplne zbytočne, oslabujú. V záverečnej časti prednášky sa uskutočnil krátky vedecký dialóg týkajúci sa úrovne vyspelosti práva v historických konotáciách.

Druhý deň sa začal prednáškou prof. JUDr. Juraja Vačoka, PhD., zameranou na *Predvídateľnosť súdneho a správneho rozhodnutia*. Na úvod sa poslucháči oboznámili s problematikou zjednocovania sudcovského rozhodovania na Najvyššom správnom súde. Riešenie nízkej

kvality súdnych rozhodnutí a svojvôle pri rozhodovaní bolo identifikované v úprave kariérneho postupu sudcu. Z pohľadu aplikácie práva hrá kľúčovú rolu zvolená výkladová metóda, čo bolo demonštrované aj na praktickom príklade.

V popoludňajších hodinách prednášal doktor JUDr. Eduard Bárány, DrSc., na tému *Spravodlivosť a právna istota*. Prednáška sa zaoberala problematikou Radbruchovej formuly a jej nebezpečným nadužívaním v súdnej praxi. Analyzovaná bola taktiež Radbruchova trijadická formula práva, ktorá pozostáva zo spravodlivosti, účelnosti a právnej istoty. Využitie Radbruchovej formuly vidí ako prostriedok *ultima ratio* a poukazuje na existenciu veľkej skupiny právnych noriem, ktorých dodržiavanie sa odohráva automaticky a nijako nesúvisí s pojmom spravodlivosť. Nasledovala diskusia o tom, ktorý druh právneho štátu je schopný poskytnúť najvyššiu mieru právnej istoty. Podľa názoru doktora Bárányho najvyššiu mieru právnej istoty poskytuje sociálnodemokratický model právneho štátu.

Dopoludňajší prednáškový blok v pondelok 28. novembra 2022 patril k tým, ktoré vyvolali najväčšiu diskusiu. Poľskí hostia, prof. dr. hab. Zbigniew Witkowski a prof. dr. hab. Maciej Serwaniec, priblížili problematiku legislatívy v Poľsku v prednáške *Erozja procesu legislatívneho w warunkach wewnętrznego konfliktu politycznego na przykładzie Polski*. Profesor konštatovali eróziu demokratického a právneho štátu a poukázali na negatívne javy v poľskom práve. Za jednu z hlavných príčin považujú, že vrcholní štátni predstavitelia nedodržiavajú právo a často ho vyslovene porušujú, ako napr. v prípade legislatívneho procesu. Poľskí zákonodarcovia už pravidelne nedodržiavajú povinné legislatívne lehoty nastavené zákonom. Čo viac, od roku 2015 neexistuje možnosť preskúmania súladu zákonov s ústavou a v súčasnosti sú z politického diskurzu vynechaní aj opoziční politici, ktorí sú vládnucimi politikmi označení ako tzv. Anti-Poliaci. Po tejto prednáške sa strhla u prítomných živá

diskusia, ktorá výrazne presiahla limit troch hodín na jednu prednášku. Diskusia o tom, ako zvrátiť tento stav bezprávia v Poľsku a ako mu predísť v našich podmienkach, zostala v myšliach zúčastnených až do konca Jesennej školy práva.

Popoludní prednášal prof. JUDr. Ján Svák, DrSc., na tému *Právna (ne)istota v krízových situáciách*, ktorou oboznámil poslucháčov s krátkou históriou právnej úpravy krízovej situácie v právnom poriadku SR a poukázal na to, že tento inštitút je zneužiteľný mnohými spôsobmi a napokon môže viesť k obchádzaniu tradičných legislatívnych postupov. Veľká časť prednášky bola venovaná aj diskusii o materiálnom jadre ústavy.

Utorková raňajšia prednáška sa týkala *Rizikovej spoločnosti* a predniesla ju prof. PhDr. Sylvia Miháliková, PhD., ktorá nadviazala na prácu významného sociológa Ulricha Becka. Podrobne sa venovala definícii a klasifikácii rizík. Medzi základné riziká patria tie, ktorým bol daný globálny charakter (problém obezity v rozvinutých krajinách), nasledujú riziká, ktoré súvisia s modernou spoločnosťou (atómová energia, znečisťovanie životného prostredia) a nakoniec ešte stále pretrvávajúce prírodné riziká, ktoré sa v súčasnosti prejavili ako koronavírus a iné globálne epidémie. Záver prednášky sa niesol v pesimistickom konštatovaní, že ľudská spoločnosť sa dostáva do obdobia neustálej krízy, z ktorej buď vzíde víťazne, alebo dôjde k jej úpadku a postupnému rozkladu.

Stredajšiu dopoludňajšiu prednášku mal doc. JUDr. Jozef Vozár, PhD., ktorý sa v rámci témy *Predvídateľnosť v súkromnom práve* venoval bližšej analýze prístupov aplikačnej praxe na príklade jednotlivých súdnych rozhodnutí. Veľké množstvo zo znázornených prípadov boli na rôznych stupňoch všeobecného súdnicstva potvrdené alebo zrušené. Takýto praktický prístup k problematike právnej istoty sa stretol s veľkým záujmom a veľká časť prednášky prebiehala diskusnou formou nielen o znázornených prípadoch, ale aj na tému súkromného práva v právnom poriadku SR.

Popoludní vystúpila Dr.h.c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD., na tému *Predvídateľnosť*

konania orgánov presadzovania práva. Zamerala sa na problematiku zneužívania inštitútov trestného práva na politické ciele, čo vo výraznej miere oslabuje vieru občanov v spravodlivosť. Veľkú časť prednášky venovala aj problematike inštitútov trestného práva, ktoré sú často kritizované, avšak s ktorých aplikáciou sa v praxi nespájajú žiadne problémy. Záver prednášky bol venovaný návrhu novely trestného zákona, ktorá sa týka zmeny trestných sadzieb viacerých trestných činov.

Vo štvrtok doobeda sa uskutočnila prednáška Mgr. Lucie Berdisovej, PhD., LL.M., s názvom *Prípustná právna neistota*. Autorka sa venovala právnej istote z hľadiska právneho jazyka a rozličnej právnej interpretácie. Špecificky sa zamerala na dekonštrukciu právnej normy, ku ktorej dochádza pri sudcovskej aplikácii práva. Sudca právnu normu najprv dekonštruuje, následne právne pravidlo znova nachádza a potvrdzuje. Na viacerých miestach sa pritom opiera aj o teórie, ktoré sa snažia vysvetliť samotný proces, akým sa právna norma v spoločnosti realizuje.

Dr. Wojciech Bańczyk, Ph.D., z Poľska prednášal na tému *Prawo cywilne a środowisko naturalne – ochrona poprzez wykładnię przepisów prawa zobowiązań a ryzyko nieprzewidywalności rozstrzygnięć?* Prednášajúci je odborníkom na právo životného prostredia a počas celej prednášky poukazyval na skryté možnosti občianskeho práva, ktoré by mohlo vo výraznej miere pomôcť pri ochrane životného prostredia. Oboznámil účastníkov s novátorskými koncepciami v Poľsku, ako sú ochrana životného prostredia prostredníctvom ustanovení občianskeho práva alebo nový pohľad na právnické osoby, ktorými by sa mohli v budúcnosti stať objekty životného prostredia ako napr. rieky alebo lesy. Veľká časť prednášky bola venovaná kríze z nadvýroby, ktorá predovšetkým počas koronavírusu viedla k uskladneniu veľkého množstva produktov v skladoch, kde sa dodnes nachádzajú. Uvedená téma taktiež vzbudila živú a plodnú diskusiu zo strany poslucháčov.

V piatok sa konali posledné dve prednášky tohtoročnej Jesennej školy práva. Prvá z nich

prof. JUDr. Mgr. Andrey Olšovskej, PhD., sa venovala téme *Právnej istoty v pracovnom práve*. Na báze praktických príkladov z praxe, ako aj z teoretických východísk pracovného práva vo všeobecnosti, boli v prednáške vysvetlené prebiehajúce zápasy medzi pracovnoprávnou legislatívou a zamestnávateľmi, ktorí prichádzajú s novými spôsobmi zamestnávania, často v snahe vyhýbať sa právnej regulácii obsiahnutej v Zákonníku práce. Zároveň bol predstavený aj uhol pohľadu zamestnávateľov, ktorí sú často v zajatí svojich zamestnancov, zameraných na nachádzanie nových spôsobov vyhýbania sa práci pri absencii akýchkoľvek právnych následkov. Uvedené prispieva k nepredvídateľnosti práv a povinností v pracovnoprávných vzťahoch.

Záverečnú prednášku Jesennej školy práva s názvom *Právna istota v medzinárodnom práve* predniesol Dr.h.c. prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD. V úvode sa venoval vytýčeniu oblastí medzinárodného práva hodných bližšej diskusie k pertraktovanej téme právnej istoty.

Poslucháčom boli zároveň poskytnuté základné fakty, umožňujúce hlbší náhľad a následnú diskusiu, ktorá sa dotkla aktuálnych a závažných tém medzinárodného práva a diplomacie.

Posledný deň Jesennej školy práva sa zavíril slávnostným odovzdávaním certifikátov a poďakovaním organizátorom podujatia. Jesenná škola práva poskytla účastníkom nové informácie a pohľad na problematiku právnej istoty. Prednášajúci boli z rôznych právnych odvetví a disciplín, čo umožnilo nazerať na právnu istotu z viacerých strán. Diskusie, ktoré sprevádzali každú prednášku, takisto výrazne zvýšili hodnotu nadobudnutých informácií. Čas strávený v Piešťanoch umožnil účastníkom vytvárať nové profesionálne kontakty v oblasti právnej vedy a výskumu, a to nielen zo Slovenska, ale aj z Česka a Poľska. Zúčastnení sa už teraz tešia na najbližší ročník Jesennej školy práva.

Radoslav Pavlinský*

* JUDr. Radoslav Pavlinský, doktorand Ústavu teórie práva Gustava Radbrucha na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach.